

LIBERALİZM VE MARKSİZM DÜŞÜNCE SİSTEMLERİNİN DİN VE SOSYAL YARDIM EKSENİNDE KARŞILAŞTIRILMALARI

Ekrem BULUT*

Geliş Tarihi: 14 Temmuz 2018

Kabul Tarihi: 21 Ekim 2018

ÖZET

Bu makalede, Liberalizm ve Marksizm düşünce sistemleri, din ve sosyal yardım faktörleriyle ilgili yaklaşımları, söylemleri açısından karşılaştırılacak ve ortak noktalar ile ayrıldıkları noktalar detaylı incelenecektir. Liberalizmin konuya yaklaşımı daha sağlıklı temeller üzerine kurulurken, Marksizmin ideoloji olarak tutarsızlıkları ve başarısızlığı bu konuda da görülecektir.

Anahtar Kelimeler: Liberalizm, Marksizm, Sosyal politika, Din

COMPARISON OF LIBERALISM AND MARXISM THOUGHT SYSTEMS ON RELIGIOUS AND SOCIAL ASSISTANCE AXIS

ABSTRACT

In this article, Liberalism and Marxism thought systems, approaches to religion and social assistance factors will be compared in terms of their discourse and common points and different points will be examined in detail. While liberalism is founded on a more sound base, the inconsistencies and unsuccessfulness of Marxism as ideology will also be seen in this issue.

Key Words: Liberalism, marksism, Social Policy, Religion

* Yük. Lis. Öğr., Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, ekrembulut41@gmail.com

Liberalizm ve Marksizm Düşünce Sistemlerinin Din ve Sosyal Yardım Ekseninde Karşılaştırılmaları

GİRİŞ

Özünde özel teşebbüs, kişi hak ve hürriyetlerinin korunması, ülkeyi idare edecek kişilerin belirlenmesine yönelik seçimlerin ve oy verme işlemlerinin rahatça yerine getirilmesinin yattığı; ekonomik, anayasal ve temsili demokrasi ile yakından ilintili bir ideoloji olarak tanımlayabileceğimiz Liberalizm din ve sosyal yardım unsurlarıyla alakalı elbette bir duruş sergilemektedir (Bahar, 2009: 234).

Tarihin sınıf çatışmalarından oluştuğuna, sınıf çatışmalarını ilerici diye adlandırılan kesimin kazanacağına, çatışmacı ilerleyişin ise diyalektik yöntemle oluştuğuna ilişkin öğretisi olarak tanımlayabileceğimiz Marksizm'in de, bir düşünce sistemi olarak ele alındığında mevcut ve var olmuş toplumların yapısal analizine ilişkin Liberalizm kadar aktüel olmasa da, bir söylemde bulunduğu söylenebilir. Sosyal adaletsizlikleri ve eşitsizlikleri uzlaşmacı ve barışçıl yollarla çözmeyi amaçlayan sosyal politika gerçeği şöyle dursun, Marksizm söz konusu adaletsizlikleri ve eşitsizlikleri çatışmacı mücadele yöntemleriyle aşmayı amaçlamaktadır (Baykal, 2017: 59).

Bu makalede Liberalizm ve Marksizm'in din ve sosyal yardım kavramları ekseninde karşılaştırmaları üç bölümde ele alınmaktadır. Bu kavramlarla birlikte ve ayrı ayrı ilişkileri, daha sonra da artıları eksileri başlıkları bu kısımları oluşturmaktadır.

1. Liberalizmin Din ve Sosyal Yardım Kavramlarıyla İlişkisi

Din ve sosyal yardım ekseninde sergilenen duruşu, bu düşünce akımının demokrasi ve adalet kavramlarıyla örtüşme oranlarıyla yakından alakalı olmaktadır. Sosyalizmden farklı olarak, sosyal adalet kavramından ziyade karşılıklı adalet kavramıyla ilgilenmesi, herkese aynı hukuk kurallarının uygulanması ve bu konuda gösterilen tüm legal ayrıcalıklara muhalif olma fikri ile birlikte hareket etmesi, liberalizmin hem demokrasi hem de adalet kavramıyla yakın ilişkiler kurması sonucunu doğurmaktadır (Hayek, 2009: 214-216).

Liberal düşünce akımının din ve sosyal yardım ekseninde kendisini ifade edebilme adına en önemli yardımcısı, uygulayacağı sosyal politikanın derinliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Liberal görüş açılı devletler, sosyal politikalarını uygulama noktasında, hangi oranda ve nerede duracaklarını belirlerken detaylı fizibilite yapmakla mükellef olmaktadır. Çünkü sosyal politika ve devlet arasındaki ilişki, ulaşılmak istenen nokta baz alınırsa, değişik çıkar grupları arasındaki dengeye ve uyuma dönük fonksiyon görmeleri noktasında gözlenebilmektedir (Şenkal, 2017: 39).

Aslında sosyal politika ve devlet arasında kurulan bu ilişki ve çıkar grupları arasında ki uyum ve dengeyi netleştirmek adına konuyu şöyle de özetlemek mümkün olmaktadır. Geniş anlamda sosyal politika, başrolü devlet kavramının oynadığı bir sosyal koruma sistemi olmakta ve de liberalizm devletin bu başrolü oynadığı senaryoya kısmi müdahalelerle şekil veren bir ideoloji olarak karşımıza çıkmaktadır (Sarıpek, 2017: 31-32).

Yukarda bahsi geçen toplumsal yapı analizi denildiğinde, toplumsal katmanların etkileşimini teolojik ve ekonomik anlamda ele almak ve din ve sosyal yardım kavramları ekseninde düşünmek kaçınılmaz olmaktadır.

2. Marksiz'min Din ve Sosyal Yardım Kavramlarıyla İlişkisi

“Liberalizm kadar aktüel olmasa da” tabiriyle Marksizm'in duruşuna ilişkin bir giriş yapılması, kimilerince Marksizm in halen geçerliliğini koruduğu şeklinde bir defansa neden olabilir. Ancak literatür ve günümüz uygulamaları açısından bakarsak ya da başka bir deyişle teorik ve pratik olarak ele alırsak konunun pek öyle olmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

Marksizm çöktü mü? Batı'dan kaynaklanan ve bütün dünyada yankılanan egemen düşüncüye (ideolojiye) bakılırsa: Evet. Çünkü Marksizm, belli bir devletin (Sovyetler Birliği'nden bahsediyor) genörgütsel (bürokratik) çıkarlarına geçerlik kazandırmak için kullanılan bir kılıftı. Devlet yıkılınca, bu kılıfın da yırtılmış olması doğaldır. Kaldı ki Marx, bir bilim adamından çok, kafası karışık bir filozof ve hırslı bir eylemciydi. Bilimsel öngörü diye ileri sürdüğü şeylerin hiçbiri gerçekleşmemiştir: ne işçi sınıfı hızla yoksullaşıp düzeni devirmeye kalkışmıştır, ne de kapitalizm kendi iç çelişkileriyle çökmüştür. Aksine, işçi sınıfı gitgide burjuvalaşmıştır. Kapitalizm ise, güçlüklerini aşmakla kalmamış, bilimin ve yordamın

Liberalizm ve Marksizm Düşünce Sistemlerinin Din ve Sosyal Yardım Ekseninde Karşılaştırılmaları

(teknik) gelişmesi için en elverişli çerçeveyi yaratmasını bilmiştir (Eroğul, 1992: 47).

Eroğul'dan yapılan alıntı konuya yaklaşım noktasında radikal olarak değerlendirilebilir. Ancak, akabinde başka bir bilim insanı ve bir sosyalist olarak Bernstein, liberalizmin devamı olarak "sosyal demokrasiyi" görürken devrimci Marx; sosyalizmi liberalizmin hedeflerini ve anlamlarını daha da çeşitlendirerek gerçekleştirme işleviyle birlikte ele almaktadır (Arblaster, 1984: 348).

Düşünsel akım olarak Marksizm i ele alırsak iki temel yapı taşının Karl Heinrich Marx ve Frederic Engels olduğu görülebilir. Ancak ilginç bir şey daha görülür; Marx din kavramıyla alakalı hiçbir çalışmaya sahip değilken, Engels' de sadece Hıristiyanlık ile ilgili çalışmalar yapmış bulunmaktadır (Ozbek, 2014).

İki düşünce akımının din ve sosyal yardım ekseninde karşılaştırmalı olarak ele alınacağı bu makale de, sırf yukarıda aktarılan bilgi bile iki kavramın içselleştirilmeleri ve uygulamalarda kendilerine bulacakları yerler konusunda ibrenin nereye döneceği konusunda bize sağlam veriler sunmaktadır.

Tarihsel açıdan bakıldığında da, sosyal politika ve moral değerlerin arasında her zaman sıkı bir ilişki olduğu gözlemlenmektedir. Zira sosyal politikaların meydana gelmesinde bu değerlerin yadsınamaz bir rolü olduğu bir gerçek olarak durmaktadır. Özellikle sanayi devriminden önceki sosyal politikaların ortak zemini bu değerler olarak değerlendirilebilir (Şenkal, 2017: 67). Bu açıdan moral değerlerle arası kısmen daha iyi olan Liberalizm, konunun bu noktasında kendisine Marksizm e göre daha avantajlı bir konum elde etmektedir.

3. Liberalizm ve Din

Giriş kısmında ana hatlarıyla bir göz attığımız Liberalizm ve Marksizm düşünce sistemlerinin, konunun inceleneceği karşılaştırma kriterleri olan din ve sosyal yardım ekseninde ki mücadelelerinden kimin galip geleceği ilerleyen kısımlarda elbette ortaya çıkmak durumundadır. Ancak nedir din? Nedir sosyal yardım? Kısa tanımlamalarla

konuya buradan giriş yaparak, sonrasında karşılaştırmaları yapmak daha isabetli olabilir.

“Yükümlülük, belli bir zamanda ödenmesi gereken borç” anlamına gelen Arapça -Deyn- kelimesinden türemiş bir kelime olan din, borcun ödenmesine ait kurallar bütünü, güzergah gibi anlamlara da gelmektedir (Özemre, 2007: 1).

Peki genel anlamda neyi amaçlamaktadır din? Din, insanın ferdi olarak iyiliğini, iyiye hareket etmesini, bireysel ve toplumsal kurtuluşunu, ahlaki yapısının güçlendirilmesini ve yaşadığımız hayattan başka bir hayat olduğu gerçeğiyle birlikte, orada da iyi bir durumda olmasını amaçlamaktadır (Jawad, 1988: 4).

Yoksulluğun aynı ve nakdi yardımlar yoluyla azaltılması, hafifletilmesi ya da ortadan kaldırılması anlamına gelen sosyal yardım kavramı (Tanas ve Dama, 2015: 1) aslında eksenin diğer ucunda yer alan din kavramının da ilgi alanının ortasında yer almaktadır. Zira semavi dinlerden hiçbiri “insaan” yoksulluğu, sosyal yardıma muhtaç olmayı reva görmemekte, dayanışma ya da kendi içindeki mekanizmanın işletilmesiyle bu durumdan kurtulması gerektiğini öğütleyen öğretilerde bulunmaktadır.

Liberalizm, klişe mutluluk formülleri sunmak yerine, herkesi kendi doğrusunu bulmaya, kendisini mutlu edecek hayatı kurmaya, onun için çabalamaya ve kendisini ifade tam edecek değerleri ve ideolojiyi seçmeye hakkı olduğunu savunmaktadır (Sambur, 2014: 3).

Aslında bu noktadan baktığımızda, öğreti olarak insanı sürekli belirli kuralların dışına çıkmadan ama aklını kullanarak doğruyu iyiyi bulmaya seçmeye yönlendiren din ile liberalizm arasında ortak bir paylaşım sahası bulunmaktadır.

Liberalizmin insanı özgürlüğe, özgürce seçimlere itmesinin kimi eleştirilerde din tarzı bir disiplinle tam bağdaşmadığı ima edilse de (Sambur, 2010: 1), aslında liberallerin anladığı manada özgürlük din kavramından önce gelmektedir. Yani insan önce özgür olur, sonra herhangi bir dini inanişe sahip olur ya da olmaz şeklinde düşünülebilir. Çünkü herhangi bir dine mensup olmaktan çok daha önce özgür olmak gelmektedir. Dünya üzerinde örnek verebileceğimiz Müslüman birinin Hıristiyanlığı seçmesi ya da Hıristiyan birinin ateizme geçişi gibi değişimlerde, dikkat edileceği üzere

**Liberalizm ve Marksizm Düşünce Sistemlerinin Din ve Sosyal Yardım
Ekseninde Karşılaştırılmaları**

kişilerin dini vasıfları değişime uğrarken özgür olma durumlarında bir değişim olmamaktadır (Yayla, 2009: 1).

Liberalizm açısından bakıldığında, kişinin özgürce, istediği tarzda, formatta ve standartta yaşama kendisini hazırlaması, bunun için gerekli donanımı edinmesi ve harekete geçmesinin önünde, din bir engel olarak durmamakta olsa olsa katkı sunan bir faktör olarak konunun özünde yer almaktadır.

Yani liberal özgürlük anlayışının insanın Tanrı'ya kul olmayı seçmesiyle alakalı bir sorunu bulunmamakta, o anlayış sadece insanın insana kul olmasına ya da insanın Tanrı'ya kul olma ya da olmamaya zorlanmasına itirazı bulunmaktadır (Yayla, 2009: 2).

İnsanı, liberalizmin özgürlük anlayışına ait sulara yüzmeye iten aslında bir nevi liberalizmin demokrasiyle olan ilişkisidir. Liberalizm ve demokrasi, devlet yönetimiyle alakalı iki kavram olarak kesinlikle farklı şeyleri ifade etmektedirler. Çünkü demokrasi icra makamında kimin oturduğu, liberalizm ise icra makamının ekonomik gücünün ve yetkilerinin ne olduğu ile alakalı kulvarlarda ilerlemektedir.

4. Marksizm ve Din

Marksizm açısından bakıldığında, liberalizmin demokrasi ile olan kısmen uyumlu olan birlikteliğinin yerinde yellerin esmekte olduğu gözlenmektedir. Çünkü literatürde Marksist demokrasi olarak adlandırılan yönetim biçimiyle, demokrasiyle kendisinin de iyi ilişkiler kurabileceğini ifade eden Marksizm, totaliter rejimlerde halkın değil bürokrasinin egemenliğinin ana koşul olması gerçeği neticesinde burada da sınıfta kalmaktadır (Aktan, 1999: 142-145).

Marksistler, hukuki alanda ve inanç anlamında din faktörünün özele ilişkin olduğunu öyle kalması gerektiğini savunurlar; ama epistemolojik (bilgi bilimsel) bir sorun olarak dine ve inanca karşı mücadele ederler. Bu mücadeleyi vermelerindeki dayanakları ise dinin olgu ve akli argümanlara gerek duymayan kabulleri bünyesinde barındırdığı düşüncesi olmaktadır (Küçükaydın, 2014: 22).

Peki. Marksizm sosyal politika oluşturabilme ve alt açılımlarında sosyal yardımlar yapabilmek için gereken mekanizmaları çalıştırabilme noktasında, toplumların bütünlüğünün sağlanmasının en önemli teminatı olan din kavramı hakkında ne düşünmektedir?

Dinsel bakış açısıyla eziyet çekmek, aynı zamanda gerçek acı çekmenin bir dışı vurumudur ve gerçek acı çekmeye karşı bir protestodur. Din, ezilmiş yaratığın uğultusu, iç çekmesidir, kalpsiz bir dünyanın duygusu, ruhsuz koşulların ruhudur. Din insanların afyonudur. Dinin, insanların hayal ürünü bir mutluluğu biçimindeki varlığını ortadan kaldırmak, onların gerçek mutluluğu için bir taleptir; onların koşullarıyla ilgili ilüzyonu bırakmaları talebi, ilüzyon gerektiren koşulları bırakmalarına yönelik bir taleptir (Marx, 2009: 234).

Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi' adlı eserinde öncüsü olduğu ve adını verdiği düşünce sistemi olarak Marksizm'in din faktörü gibi kritik öneme sahip bir unsura bakış açısı hakkında görüş bildiren Marx, liberalizm ile marksizmin din ekseninde karşılaştırılmalarında tabii ki sınıfta kalmaktadır.

Marksizm, özgürlük miktarının, din kavramıyla aranıza koyduğunuz mesafeye doğru orantılı olarak artacağını bildiren, din kavramının bırakın özgürleştirmeyi köleleştirdiğini ve yabancılaştırdığını anlatan, din ile değil dinden uzakta hür yaşanacağı fikrini aşlamaya uğraşan bir düşünce akımı olarak görülmektedir (Öymen, 2011: 2).

Konu ile alakalı literatür taradığımızda, dinin toplum içindeki bütünleştiricilik oranının, ihtilaflara yol açma oranının kat kat üstünde olduğu görülmektedir (Wach,1925: 77). Buradan hareketle Marksizm, bir sistematik olarak ortaya çıktığı andan beri toplumlarla barış ve de kendine yaşam sahası bulma noktalarında başarılı olmaktan hep uzak durmaktadır.

5. Liberalizmin Marksizme Göre Artıları

İnsanların, özellikle savaş sonrası dönemlerde artan sosyal koruma ve sosyal yardım ihtiyaçları, 20. yy ele alındığında sıklıkla karşılaşılan bir sorunsal olarak karşımıza çıkmakta ve bu tarz savaş sonrası süreçlerde sosyal yardım, sosyal hizmet unsurlarıyla sıkı sıkıya örülü bir sosyal politika oluşturulması fevkalade bir öneme sahip olmaktadır.

Liberalizm ve Marksizm Düşünce Sistemlerinin Din ve Sosyal Yardım Ekseninde Karşılaştırılmaları

Liberalizm ve Marksizm düşünce sistemlerinin din kavramıyla olan dostluklarına baktığımızda nasıl ki liberalizmden yana daha yoğun bir atmosfer karşımıza çıkıyorsa, aynı durum sosyal politikaya en çok ihtiyaç duyulan yukarda bahsedilen savaş öncesi ve sonrası dönemlerde de sosyal liberalizm adı altında kendini göstermektedir.

Savaş sonrası yeniden yapılanma gibi özel konjonktürel ihtiyaçların ve koşulların bulunduğu dönemlerde, liberalizm çok daha uzlaşmacı ve hoşgörülü bir ideoloji haline gelmiş ve temel koruma düzeyinin ötesinde refah payını da meşru gören bir yaklaşım halini almıştır. Sosyal liberalizm olarak adlandırılan bu dönem süresince her ne kadar devletin sosyo ekonomik güvence ve refah sağlama sorumluluğunda gözle görülür artışlar yaşanmış olsa da asıl olarak piyasa öncülüğünde bir sosyal koruma ve kalkınma stratejisi izlenmiştir (Sarıpek 2017,33).

Sarıpek 'ten alıntılanan kısımda da görüleceği üzere din ve sosyal yardım ekseninde, karşılaştırılan iki düşünce akımından liberalizm daha toplumun nabzını tutan daha vital ve daha toplumla hareket etmeyi seven bir profil çizmektedir.

Zaten liberalizm felsefesinde, meşrulaştırmanın inşasına ve sosyal düzenlemelerin odaklandığı merkezi birçok sahaya ilişkin değişik argümanlar sunar. Bu argümanlara kısaca değinirsek, ilk olarak büyük yoğunlukla eğildiği toplumun şekillendirilmesinden bahsetmek yerinde olmaktadır. İkinci sırada rasyonaliteye, bireyselliğe yapılan atıfların artırılması ve son olarak üyelerinin kolaylıkla uyum sağlayabileceği bir toplumun gerekçelerini araştırmak gelmektedir (Freedon, 2015: 94).

Liberalizmin hem din kavramına hem toplum kavramına bakış açısı, düşünce akımları yazınına göz atıldığında sürekli olarak Marksizm'e oranla daha sağduyulu ve daha ılımlı bulunmak durumunda kalabilmektedir. Özellikle günümüz dünyasına ve toplumsal formatına uyarlanma noktasında oldukça yüksek bir yatkınlık söz konusu olmaktadır.

6. Neden Marksizm Sınıfta Kalmaktadır?

Her ne kadar diyalektik tartışmaları, düşünsel akımların özünü oluşturma da önemli bir role sahipse de, özellikle Marksizm ile ilgili olan

sahada insanların kafası karışık ve buna verecekleri cevaplar ile bu konuda öne sürecekleri fikirler hep üstü kapalı mahiyette olmaktadır (D'amato, 2014: 29). Yani aslında liberalizmin insanı birey olarak olayın tam ortasına koyan ve ona önemli ama güncel roller atfeden anlayışının yanında Marksizm'in karmaşık ve bir o kadar da uzun süren diyalektik tartışmalarından sıyrılıp insanı güncel bir pozisyonda yaşantısına yerleştiremediği aşikâr olmaktadır.

Daha ilk kısımlardan itibaren, din kavramıyla ilgili karşılaştırmalarında yarışı biraz geriden takip eden Marksizm, gerek din kavramıyla alakalı negatif ve yanlış konumlandırmaları ve tanımları, gerekse de seküler yapılanmaların din kavramıyla çok iç içe ve yan yana olamayacağı düşüncesiyle, onlarca yıldır bir yanılğı içinde bulunmaktadır. Dolayısıyla sosyal politik ekseninde, toplumun özüne ilişkin değerleri içeren din kavramıyla uzaklığı, Marksizm'in dezavantajlarından biri olmaktadır.

Sosyal politikalar, sosyalist damarlarla beslendiğini iddia eden Marksizm ile dünyanın gündeminde olacakken, günümüz dünyasında bireyi önceleyen liberalizm görüşü açılı devletlerin bu konuda da mücadeleyi önde götürüyor olduğu iddia edilmektedir. Dünyevi varsayımlarla şekillenen sosyal politikalar, toplum sağlığını, güvenliğini ve refahını korumayı benimserken, er ya da geç din temalı gruplarla da dinamik ilişkiler kuracak düşüncesi popülerliğini artırmaktadır. Toplum, inanç temelli grupların yaptığı bağışların, toplumsal refahın artırılması konusundaki rolünün gittikçe artacağından şüphe duymamaktadır (Nesbitt, 2001: 93)

Yaşadığımız çağda, gelişmiş toplumlara göz attığımızda, din kavramını kurumsallaştırmış dini örgütlerin, sosyal sorunları tanımlama ve çözüme konusunda tarihsel bir konumları olduğu görülmektedir (Hjelm, 2011: 44). Din kavramı, hayat bulmak için ahlak kavramına ihtiyaç duymasına rağmen, ahlak veya inanç kavramından farklı bir yapıya sahip bulunmaktadır. Nasıl ki düşünce akımları toplumları etkisinde bırakıyor ve toplumsal örgütlenmelerle seyrini değiştirebiliyorsa, din kavramına ahlak kavramından ayrı bakmamızın sebebi de, din kavramının aynı zamanda bir sosyal örgüt anlamı da içermesi olmaktadır. Bir organizasyon modeli olarak din ve dinsel pratikler, sosyal politika uygulamalarında oldukça önemli bir role sahip bulunmaktadır (Spicker, 2014: 188).

Liberalizm ve Marksizm Düşünce Sistemlerinin Din ve Sosyal Yardım Ekseninde Karşılaştırılmaları

Dinin, modern sosyal koruma sistemlerinin gelişiminde oldukça önemli bir role sahip olduğu, refah sistemleri üzerine çalışan karşılaştırmacı birçok bilim insanının ortak söylemi olmaktadır (Kersbergen ve Manow, 2009: 1). Bu anlamda, liberalizm ve Marksizm gibi toplumsal tarihin içinde belli ağırlıklarla yer almış iki düşünce sisteminin, toplumsal ihtiyaçlardan oluşmuş sosyal yardım ve sosyal koruma sistemlerinin bu denli öznesi haline gelmiş din kavramının etrafında ve ekseninde karşılaştırılmaları, aslında oldukça elzem bir hal almaktadır.

Marx ve Hegel'in dine istinaden kendi teorileri olduğu ve birçok batı orjinli din akademisinin bu teoriyi tanıdığı ve kabul ettiği bir gerçek olmaktadır. Bu iki bilim insanı dini, tarihsel materyalizmin felsefi bir hali olarak görmekte ve tarihsel materyalizm bakış açısından tartışmaktadırlar. Yine bu iki bilim insanına göre din kavramı hiçbir şey olmakta ama kendi teorilerinin bileşenlerini de oluşturmaktadır. Bununla birlikte çalışmaları, dinsel çalışmaların hiyerarşisinde ne sistematik ne de örgütlü bir yapı görünümü vermemektedir (Daji ve Xuezheng, 2014: 25).

Bu kadar kavramsal soğukluk yaşadıkları din kavramına yaklaşımları da, kendi teorilerindeki kadar uzak olan bu iki bilim insanına ait Marksizm ideolojisi, modern zaman ya da sanayi toplumu dinamiklerinden hiçbirine adapte edilebilecek bir somut argüman sunamamaktadır. İşte bu yüzden karşılaştırmalı olarak liberalizm ile ele alındığı bu makalede oldukça etkisiz ve çözüm odaklı olmaktan uzak bir profil sergilemektedir.

SONUÇ

Sanayi devrimi ile birlikte, burjuvazi ve proleterya arasında daha güçlü bir biçimde gün yüzüne çıkan karşılıklı bağımlılık ilişkisi, önemini hiçbir zaman kaybetmemektedir. Bu iki cephe, sınıf çatışması gözlüğüyle olaya bakan Marksizm ve bireyselliği önceleyen Liberalizm düşünce akımlarına adres teşkil etmektedir.

Düşünce akımları, çok çeşitli kriterler baz alınarak karşılaştırılabilir. Bu karşılaştırmalarda, çok değişik sonuçlara varabilen tablolar ortaya çıkabilmektedir. Literatür sayısı bağlamında, ele alınan konudan bağımsız olarak bir analiz yaparsak, belki de Marksizm ve

Liberalizm sayıca fazlalık anlamında başı çeken ideolojiler olmaktadır. Din ve Sosyal Yardım kavramları ekseninde iki düşünce akımının yapılan karşılaştırmasında, Marksizm'in oldukça zayıf bir konum edinebildiği gözlenmektedir.

Marksizm, sosyal yardım kavramının güçlü bir biçimde ortaya çıkabilmesini sağlayan din faktörü ile barışık bir profil sergileyemediği için, liberalizm ile yapılan karşılaştırmalı değerlendirmede başarılı bir karneye sahip olamamaktadır.

KAYNAKÇA

Aktan, C. (1999), "Demokrasi, Liberalizm ve Sınırlı Devlet", İstanbul, YTD, ss 142-145.

Baykal, B. (2017), "İdeoloji ve Sosyal Politika" Umuttepe Yayınları, Kocaeli, ss 59.

Damato, P. (2014), "The Meaning of Marxism", Chicago/USA, Hymarket Books, ss 29.

Dali, L. And Xuezheng, G. (2014), "Marxism and Religion", Netherland, Ethnic Pubblishing, ss 25.

Eroğul, Z. (1992), "Marksizm Çöktümü?", İstanbul, ss 47.

Hayek, F. V. (2009), "Liberal Düşünce", ss:214-216.

Hjelm, T. (2011), "Religion and Social Welfare", Newyork/USA, Taylor& Francis.

Karsbergen, V. And Manow, P. (2009), "Religion, Class Coalition and Welfare States", Cambridge/UK, Camb. Print, ss 1.

Jawad, R. (1988), "Social Welfare and Religion In The Middle East: A Lebanese Perspective", Bristol/UK, Policy Press, ss 4.

Kucukaydın, D. (2014), "Din ve Türkiye Solu", Köksüz Yayınları, İstanbul, ss 1.

Marx, K. (2009), "Marxism", Sol Yayınları, Ankara, ss 1.

Nesbitt, D. P. (2001), "Religion and Social Policy", USA, Altamira Press, ss 93.

**Liberalizm ve Marksizm Düşünce Sistemlerinin Din ve Sosyal Yardım
Ekseninde Karşılaştırılmaları**

Öymen, Ö. (2011), “Marx ve Nietzsche Bağlamında Din ve Özgürlük”, Blog, İstanbul, ss 1.

Özemre, A. Y. (2007), “Mektuplar, Din Nedir?”, İstanbul, ss 1.

Sambur, B. (2012), “Liberalizm Gizli Bir Din Düşmanı mı?”, İstanbul, ss 1.

Sarıpek, D. B. (2017), “İdeoloji ve Sosyal Politika”, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, ss 33.

Spicker, P. (2014), “Social Policy”, Bristol/UK, GB. Press, ss 188.

Şenkal, A. (2017), “Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika”, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, ss 67.